

nogle faa staar, eller i et lønkammer den enkelte staar og beder), ja lyde ogsaa for dem, der ikke selv beder, i deres sted, til velsig-nelse ogsaa for dem: Lad os alle bede.

Derfor skal vi føje os ind i dette gudstjenestelige fællesskab, for at der bestandig i denne verden kan være nogle, der beder for verden og sig selv: Herre forbarm dig over os — og for at der uophørligt som svar derpaa, fordi GUD i Kristus har forkyndt os sin barmhjertighed og aabenbarer den for troen, hver gang vi samles i hans navn og derved tages ud af synden og sættes ind i retfærdigheden, som svar paa dette: Herre, forbarm dig over os, kan lyde det, som GUDs evige rige skal genlyde af til evig tid:
Gud ske tak og lov.

Holger C. Dahl.

Se Wsi Testamenti

Till 400-årsminnet av den första översättningen av
Nya Testamentet till finska.

Agricolas dyrbaraste gåva till Finlands folk blev hans översätt-ning av Nya testamentet. Den påbörjades redan under studieåren i Wittenberg och torde ha förelegat färdig i manuskript år 1543. I främsta rummet bristen på nödvändiga medel gjorde dock att den först år 1548 utkom i trycket. »*Se Wsi Testamenti*» var en kvart volym på 361 blad med 83 träsnitt, däribland kopior efter *Lucas Cranach* och *Georg Lemberger*. Boken trycktes hos *Amund Laurentsson* i Stockholm, vilken Agricola betraktade såsom en personlig vän. Såsom Agricola själv uppger, hade han översatt Nya testamentet »dels enligt grekiska, dels enligt latinska, tyska och svenska böcker». Man har kunnat påvisa, att han i främsta rummet begagnat den grekiska urtexten, såsom denna förelåg i den av den store humanisten *Erasmus* år 1535 utgivna upplagan. Av översättningarna har han närmast följt *Luther* och han synes ha känt till dennes bibelupplaga av år 1544. Förutom *Luther* har han begagnat *Erasmus'* latinska översättning ävensom i viss mån kyrkans vedertagna *Vulgata*-översättning samt svenska Nya testa-mentet av år 1526. Sina förebilder har han likväl icke följt sla-

viskt, ibland går han helt egna vägar. Liksom Luther har Agricola i sin översättning eftersträvat ett fullödigt och samtidigt lättbegripligt språk. I språkligt hänseende förtjänar hans arbete beröm, och det har i hög grad blivit bestämmande även för senare finska bibelöversättningar. Såsom han själv uppgivit, ligger den sydvästfinska dialekten till grund för hans finska, d. v. s. det språk, som talades i Egentliga Finland. Men därjämte förekomma ord och uttryck även ur andra dialekter. Här och där framträder ett inflytande från svenskan.

I Agricolas översättning har texten återgivits utan versindelning, varigenom sammanhanget tydligare framträder än i moderna bibelupplagor. Men även i ett annat hänseende skiljer sig Agricolas översättning av Nya testamentet från moderna bibeleditioner. Såsom Luther har även han bifogat sitt arbete ett inledande avsnitt och dessutom försett de olika böckerna med en inledning. Ytterligare ha även till enskilda meningar fogats små tillägg, i vilka bl. a. centrala religiösa tankar understrykas och utläggas. Genom dessa tillägg erhåller Nya testamentet i hög grad prägel av ett levande budskap, som äger ett särskilt ärende till den innevarande tiden och dess frågeställningar. I inledningarna och de förklarande noterna följer Agricola i allmänhet Luther, bl. a. återger han helt dennes oförlikneliga inledning till Romarbrevet. Men han kan även gå egna vägar. Sålunda har han utelämnat en del av Luthers kritiska omdömen om Jakobs brev samt om Uppenbarelseboken, och evangelierna föregås av inledningar tagna ur en bok av *Hieronymus*. Liksom Luther har Agricola genomfört en gradskillnad mellan Nya testamentets olika böcker. Sålunda ställer han Johannes evangelium framom de övriga evangelierna och finner det vara »mycket ädlare än de tre andra», då det icke talar så mycket om Jesu gärningar utan om hans lära, huru tron på Kristus övervinner döden, djävulen och helvetet och skänker livet, rättfärdigheten och saligheten. Ett stort värde tillerkänner Agricola Pauli brev och Petri brev. Däremot tillskriver han liksom Luther Hebreerbrevet, Jakobs brev, Judas brev och Johannes uppenbarelse en mindre betydelse än övriga nytestamentliga skrifter. De sistnämnda ha placerats i slutet av Nya testamentet efter de övriga.

Agricolas översättning av Nya testamentet föregås dessutom av tvenne längre förord, varav det första nära ansluter sig till Luthers motsvarande förord. Men i detsamma framträda även för Agricolas åskådning egenartade tankar. Såsom helhet betraktat

utgör det en kort sammanfattning av hans religiösa ståndpunkt och det präglas av en djup innerlighet och lugn måttfullhet. Iögonenfallande är hans djupa förståelse för det centrala i reformationens uppfattning av Kristi frälsningsgärning. När han där talar om segern över djävulen och dennes överlistande genom Kristi korsdöd, möta vi här tankar, som stå i samband med den klassiska försoningssynen under gamla kyrkans tid och vilka även betytt mycket för Luther. Det andra förordet till Nya testamentet är helt Agricolas eget verk och i detsamma tar han sikte på sin kyrkas särskilda behov. I detsamma ingår även en kort framställning av den traditionella uppfattningen om kristendomens införande i Finland. Dessutom omnämner han bl. a. Finlands svenska kustbefolkning, som redan före de tre korstågen antagit den kristna tron.

»Se Wsi Testamenti» 1548 är en av de verkligt stora händelserna i Finlands bildnings- och kyrkohistoria. Och dock bemöttes Agricolas verk i början med oförståelse och kyla. Det »nöttes» sannerligen icke »av alla finmars händer», och allmänheten visade överhuvudtaget hans skrifter blott ringa intresse. Först en senare tid har tillfullo uppskattat detta verks både kulturella och religiösa värde. Att detta icke skedde under 1500-talet är likväl icke något under. Ty 1500-talet var icke det ljusa århundrade, som vi ofta tro det vara. 1500-talet var en hård tid, full av nöd, osäkerhet och misströstan, såsom ofta de stora brytningstiderna i historien äro det. Och en träffande bild av 1500-talet i Norden har för några år sedan den svenske prästen och författaren *Bo Giertz* tecknat i sin realistiska och gripande roman »Tron allena». Mot denna mörka bakgrund framträder Agricolas gestalt och den gåva han skänkt Finlands folk i ett särdeles klart ljus, tröstande, uppmuntrande och väckande.

W. A. Schmidt.

Biskopsvigningspraxis i Sverige under 1700-talet.

I.

Den i Lund utgivna veckotidningen *Nytt och Gammalt* innehåller den 8 oktober 1794 en detaljerad skildring av Petrus Muncks vigning i Uppsala domkyrka till biskop över Lunds stift. Vår